

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Studijní opora k předmětu kombinované formy studia

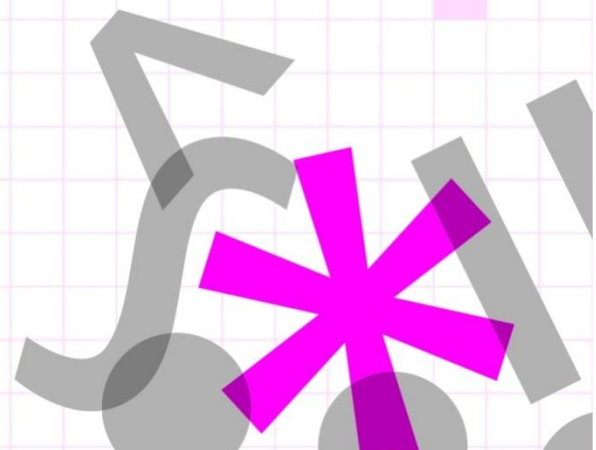
předmět

**VÝCHOVNÁ PRÁCE S DĚTMI ZE SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉHO
PROSTŘEDÍ**

obor

Sociální pedagogika

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Vysvětlivky k používaným symbolům

ÚVOD KE STUDIU PŘEDMĚTU NEBO KONKRÉTNÍHO TÉMATU

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

prověřují, do jaké míry student text a problematiku pochopil, zapamatoval si podstatné a důležité informace

SHRNUTÍ

shrnutí tématu

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

vyzdvihuje důležité či nové termíny, nebo hlavní body, které by student při studiu tématu neměl opomenout

LITERATURA

použitá ve studijním materiálu, pro doplnění a rozšíření poznatků

POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

student se zde dozví, jakým způsobem bude kurz ukončen (test, seminární práce, projekt, ústní zkouška apod.)

ZÁKLADNÍ INFORMACE O PŘEDMĚTU

Hodinová dotace přímé výuky: 10 hodin

Hodinová dotace samostudia: 16 hodin

Zařazení předmětu: 3. semestr

Prerekvizity: předmět nemá prerekvizitu

Pravidla komunikace s vyučujícím:

Vyučující kontaktujte prostřednictvím e-mailového kontaktu. Ke konzultaci je možné využít konzultačních hodin, nebo lze sjednat individuální termín po dohodě. Požadavky k udělení zápočtu studenti obdrží při prvním setkání ve výuce, dostupné jsou také ve studijním průvodci, který je zveřejněn na webových stránkách vyučující.

ÚVOD DO STUDIA PŘEDMĚTU (ANOTACE)

Předmět je rozčleněn do tří samostatných okruhů, které seznamují studenty se základními poznatky vybrané tematiky. První část přináší základní seznámení s problematikou sociálního vyloučení, sociální koheze, ale také představuje studentům situaci v ČR. Do první části předmětu je zařazeno také téma věnující se způsobům řešení situace vyloučených. Druhý okruh předmětu se zaměřen na problematiku dětí žijících v sociálně vyloučeném prostředí. Studenti se seznámí s charakteristikou rodinného prostředí dětí, vybranými klientskými skupinami dětí ohrožených sociálním vyloučením, pozornost je věnována také prostředí školských institucí a problémům, kterým děti čelí. Třetí okruh je zaměřen především k možnostem intervence, které si při práci s dětmi nabízejí. Studenti se seznámí s vhodnou koncepcí výchovy, která umožňuje zohledňovat i situaci dětí a rodiny, získají základní znalosti v oblasti aktuálně využívaných podpůrných opatření pro děti.

CÍLE PŘEDMĚTU:

První okruh si klade za cíl zpřístupnit studentům širší sociokulturní kontext sociálního vyloučení. Představuje poznatky, které se přímo dotýkají cílové skupiny předmětu a prostředí ve kterém děti žijí. Studenti získají přehled o konceptech, které spoluutvářejí diskurz k danému tématu. Cíl první části předmětu sleduje především informační a poznatkovou linii problematiky.

Druhý okruh seznamuje studenty s prostředím rodiny a školy, tyto dvě prostředí pomáhají formovat osobnost dítěte a patří k primárním socializačním prostředím. Studenti si osvojí specifické znaky jedné z největších cílových skupin v ČR – romských dětí. Cílem okruhu je vytvoření komplexního náhledu na situaci dítěte. Také druhý okruh se zaměřuje především na rozšíření poznatkové základy, která bude pro studenty v budoucnu představovat informační zdroj.

Třetí okruh si klade za cíl, nejen studenty seznámit s metodami a způsoby práce, ale snaží se dosáhnout i změn v oblasti dovedností, které bude student později využívat. Nabídnuty jsou vybrané teoretické rámce popisující výchovné procesy i v praxi využívané postupy. Studenti získají základní přehled v těchto metodách práce s dětmi: Grunnlaget, KIKUS, instrumentální obohacování Reuvena Feuersteina. Téma je pojato jako základní seznámení, po jeho absolvování mohou studenti pokračovat v prohloubení znalostí v některém z akreditovaných kurzů, které je opravňují touto metodou pracovat.

OSNOVA PŘEDMĚTU:

Teoretická východiska a situace v ČR

1. Sociální vyloučení jako teoretický koncept
2. Problematika sociální koheze a integrace
3. Sociální vyloučení v ČR
4. Intervence v situacích vyloučení

Děti ve vyloučeném prostředí

5. Skupina dětí v největším riziku – romské děti
6. Děti s rizikem rozvoje sociálně nežádoucího chování
7. Přirozené prostředí dětí žijících v sociálním vyloučení
8. Problematika předškolního vzdělávání
9. Problémy související se školní docházkou

Možnosti intervence

10. Vhodný koncept výchovy – výchova a její teoretické ukotvení
11. Sociálně výchovné metody a jejich možnosti při práci s vyloučenými
12. Programy pomoci dětem
13. Individuální práce s dětmi ze sociálně vyloučených lokalit

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

Povinná literatura

BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. 1.vyd. Praha: Radix, 2004. 206 s. ISBN 80-86031-48-9.

BITTNEROVÁ, Dana; DOUBEK, David; LEVÍNSKÁ, Markéta. *Funkce kulturních modelů ve vzdělávání*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. 308s. ISBN 978-80-87398-18-0.

BLIŽKOVSKÝ, Bohumír. *Systémové pedagogika*. 2. vyd. Ostrava: Amosium servis, 1997. s. 315. ISBN 80-85498-23-5.

BREZINKA, Wolfgang. *Východiska k poznání výchovy: úvod k základům vědy o výchově, k filozofii výchovy a k praktické pedagogice*. Brno: L. Marek, 2001. 310 s. ISBN 80-86263-23-1.

BROŽ, Miroslav, KINTLOVÁ, Petra, TOUŠEK, Ladislav. *Kdo drží Černého Petra. Člověk v tísní*, o. p. s., 2007, ISBN: 978-80-86961-27-9

BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ, Ivana, ed. *Vzdělávání v sociokulturním kontextu: diverzita a vzdělávací bariéry: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: UJEP, 2008. 140 s. ISBN 978-80-7414-035-8.

- BURJÁNEK, Aleš. Segregace. *Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR*, 1997, 33, 423–434. ISSN 0038-0288.
- ČADA, Karel, Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, 2015, GAC
- GARDOŠOVÁ, Juliana a TOFLOVÁ, Natália. *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění - předškolní vzdělávání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 140 stran. Ostatní odborné publikace. ISBN 978-80-244-4500-7.
- KALEJA, Martin a ZEŽULKOVÁ, Eva. *Školská inkluze versus exkluze: vybrané kontexty vzdělávání sociálně vyloučených dětí a žáků s potřebou podpůrných opatření*. Vydání první. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, katedra speciální pedagogiky, 2016. 112 stran. ISBN 978-80-7464-840-3
- KALEJA, Martin. *(Ne)připravený pedagog a žák z prostředí sociální exkluze*. Vydání první. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, 2015. 109 stran. ISBN 978-80-7510-160-0.
- KALEJA, Martin. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. 162 s. ISBN 978-80-7368-943-8.
- KAPLÁNEK, Michal. Kulturní a sociálně kulturní animace. In *Socialia 2006*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 503-506.
- KAPLÁNEK, Michal. Specifické přístupy a metody pedagogiky volného času. In *Výchova a volný čas*. Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase. Č. Budějovice, 2006
- KOLAŘÍKOVÁ, Marta. *Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze*. Vydání první. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2015. 116 stran. ISBN 978-80-7510-161-7.
- KOTÝNKOVÁ, M. 2000. „Rozsah a průběh sociálního vyloučení v české společnosti“ . Pp. 93-103 in *Sociální studia* (5) . Brno: Masarykova univerzita.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- MAREŠ, P. 2004. „Sociální exkluze a inkluze“ Pp. 15-29 In SIROVÁTKA, T. (ed.) *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin* . Brno: Masarykova univerzita.
- MAREŠ, Petr, SIROVÁTKA, Tomáš. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluze) – koncepty, diskurz, agenda, *Sociologický časopis*, 2008, 2, 271 -294. ISSN 0038-0288
- MAREŠ, Petr. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení, *Sociologický časopis*, 2000, 3, 285-297. ISSN 0038-0288.
- PALOUŠ, Radim. *Čas výchovy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 237 s. ISBN 80-04-25415-2.
- PALOUŠ, Radim. *Dopisy dnešnímu kmotřenci*. Brno: Cesta, 2001. 129 s. ISBN 80-7295-024-X.
- PALOUŠ, Radim. *Dopisy kmotřenci*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1990. 107 s. ISBN 80-7113-002-8.
- PAPE, Iveta. *Jak pracovat s romským žákem*. Praha: Slovo21.
- PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. s. 175. ISBN 978-80-246-1265-2

SØNNESYN, Gunvor, Metodologie Grunnlaget/Model pojmového vyučování, Strategie sociálního začleňování 2014-2020, MPSV,
ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. Specifika práce s romskými dětmi (Komunikační specifika romských dětí). In *Řetízek. Sborník příspěvků k metodice práce v organizacích pracujících s romskými dětmi a mládeží*. 1. vyd. Praha: Občanské sdružení R-Mosty, 2003. 110 s.
TOUŠEK, Ladislav, Sociální vyloučení a prostorová segregace AntropoWEBZIN 2-3/2007, ISSN 1801-8807
TOUŠEK, Ladislav. Co je to sociální vyloučení? In *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem. Člověk v tísní*, o.p.s., 2007. 2007b
VACEK, Pavel. *Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4.
VALENTA, Josef, *Učit se být*. 1. vyd. Praha: AISIS-STROM, 2001. 95 s. ISBN 80-86106-08.
VALENTA, Josef. *Osobnostní a sociální výchova*. 1. vyd. Kladno: AISIS, 2006. 226 s. ISBN 80-239-4908-X.

Doporučená literatura

Agentura pro sociální začleňování, <http://www.socialni-zaclenovani.cz/>
BARGEL, Miroslav a kol. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010. 184 s. Sociopedie. ISBN 978-80-87182-12-3.
BARNES, Matt (et al.). *Poverty and Social Exclusion in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2002. 176 s. ISBN-10: 1843763400.
BURJÁNEK, Aleš. Co je rezidenční segregace. In Sýkora, Luděk. Tmelová, Jana (eds.). *Prevence prostorové segregace*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2005, str. 21–28.
DOUBEK, David. *Kultura jako zkušenost, Problém distanciacie a desegregace*, Praha, 2014. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta.
FRANIOK, Petr a KALEJA, Martin a ZEŽULKOVÁ, Eva. 1. vyd. *Transformace Speciálních vzdělávacích potřeb v kontextu kutikulárních dokumentů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. 124 s. ISBN 978-80-7368-921-6.
GEISMAR, L. and SORTE, M. Understanding the Multi-problem Family. Association Press, 1964, 224p.
GOLDSOON, M.F. Helping Multiproblem Families to Help Themselves. East Side Family Union, 1989. 47p.
HIRT, Tomáš. JAKOUBEK, Marek. (eds) *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. 1.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.
JEDLIČKA, Richard a KOŤA, Jaroslav. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 169 s. ISBN 80-7184-555-8.
KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: SLON. 2001. 204 s. ISBN 80-85850-25-7.
LEVITAS, R. 2000. „What is Social Exclusion?“ Pp. 357–383 in D. Gordon, P.

- Townsend (eds.).
- LIÉGEOIS, Jean-Pierre. *Romovia Cigáni Kočovníci. Dějiny a současnost v európskom kontexte*. Bratislava: Rada Evropy, 1995. 271 s. ISBN 80-967380-4-3.
- LORENZOVÁ, Jitka. *Etické hodnoty a normy v současných proměnách školy*. In DOROTÍKOVÁ, S. (ed.) *Profesní etika učitelství*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2003, s. 78-105. ISBN 80-7290-102-8.
- LORENZOVÁ, Jitka. *Sociální pedagogika jako pomáhající disciplína*. *Pedagogika*, 2001, 51/3, 292-298.
- LORENZOVÁ, Jitka. *Společnost – škola – učitel a hodnotové orientace současnosti (o zdrojích naší dnešní „krize“ hodnot)*. In: *Filosofie – výchova – hodnoty. Sborník k významnému životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslavy Peškové, CSc.* PedF UK, Praha 1999.
- MAREŠ, Petr. 2006. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2006, str. 5.
- Metoda KIKUS, <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>
- MATOUŠEK, Oldřich. *Klientův přirozený svět a sociální služby*. In *Sociální práce*. 2004, 3, 57-66.
- MUSIL, J. 2005. „Současná pojetí sociální soudržnosti a Česká Republika“ Pp. 7-16 in
- NAVRÁTIL, Pavel aj. *Romové v české společnosti*. 1.vyd. Praha: Portál 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.
- NAVRÁTIL, Pavel a MUSIL, Libor. *Sociální práce s příslušníky menšinových skupin*. *Sociální studia*, 2000. 5. s. 108. ISSN 1214-813X (print)
- NIKOLAI, Tomáš a SEDLÁČKOVÁ, Petra. *Příběhy ze špatné čtvrti, aneb, Jak pracovat s tématem segregace nejen ve školství*. Praha: Člověk v tísní, 2007. 117 s. ISBN 978-80-86961-45-3
- PELIKÁN, Jiří. *Pomáhat být: otevřené otázky teorie provázející výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. s. 159. ISBN 8024603454.
- PELIKÁN, JIŘÍ. *VÝCHOVA PRO ŽIVOT. VYD. 1. PRAHA: ISV, 1997. 108 S. PEDAGOGIKA. ISBN 80-85866-23-4.*
- Romové v České republice*. 1. vyd. Praha: SOCIOKLUB, 1999. 558 s. ISBN 80-902260-7-8.
- PEACE, Robin, *Social Exclusion: A Concept in Need of Definition?* *Social Policy Journal of New Zealand* , Issue 16, July 2001
- RABUŠIC, L. 2000. „Koho Češi nechťejí? : O symbolické sociální exkluzi v české společnosti “ . Pp. 63- 81 in *Sociální studia* (5). Brno: Masarykova univerzita
- Romano džaniben*. Sborník romistických studií. Praha: Společnost přátel časopisu *Romano džaniben*, 2000-2005. ISBN 1210-8545.
- Romové v České republice* [online]. 2000 [cit. 2015-11-12]. Dětství. Dostupné z WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18389>>.
- SCHALLER, Klaus. *Studie k systematické pedagogice*. Překlad Radim Palouš. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 88 s. *Studia paedagogica*; Č. 9.
- SILVER, Hilary. *Social exclusion and social solidarity: Three paradigms*. *International Labour Review* , vol. 133 (1994), str. 532 – 533. ---SILVER, H. 1994. *Social exclusion and social solidarity: Three paradigms*. *International Labour Review*, Vol. 133, 1994/5-6, pp. 531-578 .

ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 162 s. ISBN 978-80-7041-959-5.

POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU

V průběhu celého semestru studenti plní dílčí úkoly, které na sebe vzájemně navazují. Jednotlivé úkoly vedou studenty k propojení teoretických poznatků s praxí realizovanou v jejich bezprostředním okolí. Všechny uvedené dílčí úkoly odevzdá student v písemné podobě a tvoří koncept seminární práce.

Seznam dílčích úkolů:

1. Seznámení s teoretickými koncepty a situací v ČR.
2. Zmapování programů zaměřených na pomoc v situaci sociálního vyloučení.
3. Seznámení s charakteristikami vybrané skupiny dětí ohrožených sociálním vyloučením.
4. Reflexe nových poznatků (bod 1-3) a jejich transformace do podoby uceleného programu pomoci vybrané cílové skupině.

Téma č. 1:

SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma seznamuje studenty s problematikou sociálního vyloučení, krátce nastiňuje vývoj pojmu i jeho politické konotace. Cílem je zvýšit vnímavost studentů v oblasti sociálního uspořádání společnosti a přispět k formování kontextuálního náhledu na situaci vyloučených.

Způsob výuky: Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

sociální vyloučení, strukturální tlak, ohrožené dítě, mnohoproblémová rodina, sociální pomoc, institucionální opatření

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Hlavním záměrem tématu je představit studentům základní rámec úvah nad situací vyloučených. Studenti získají základní vhled do konceptů, které se v širším smyslu dotýkají problematiky dítěte pocházejícího z rodin, které jsou ve svém sociálním prostředí chápány jako sociálně vyloučené. Rámcově jsou studenti seznámeni také s konceptem mnohoproblémových rodin, který představuje uchopení tématu v historickém světle a ukazuje vývoj konceptů i jejich roli při hledání řešení. Úkolem samostatné práce studentů bude zamyšlení se nad jednotlivými dimenzemi, které jsou nejčastěji v souvislosti se sociálním vyloučením diskutovány (ekonomickou, kulturní a sociální, symbolickou, politickou i prostorovou).

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BECHYŇOVÁ, Věra a KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 978-80-7367-392-5.

BARNES, Matt (et al.). *Poverty and Social Exclusion in Europe*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2002. 176 s. ISBN-10: 1843763400.

BROŽ Miroslav, aj. *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2007. 91 s. ISBN: 978-80-86961-27-9.

BURJÁNEK, Aleš. Co je rezidenční segregace. In Sýkora, Luděk. Tmelová, Jana (eds.). *Prevence prostorové segregace*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2005, str. 21–28.

BURJÁNEK, Aleš. Segregace. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1997,

Téma č. 2:

PROBLEMATIKA SOCIÁLNÍ KOHEZE A INTEGRACE

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Studenti se seznámí se základními dimenzemi sociální koheze, získají základní náhled na problematiku vzniku a udržování sociálního řádu. Přednášková část tématu představuje vybrané formy konceptualizace sociálních procesů uvnitř společnosti. Samostudium je potom směřováno do oblasti prohloubení poznatků souvisejících s procesem začlenění vydělovaných skupin do společnosti. Cílem tématu je objasnit širší sociálně kulturní rozměr tématu.

Způsob výuky: Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

socializace, sociální koheze, sociální soudržnost, sociální integrace/inkluze, sociální řád,

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma představuje studentům proces utváření sociálních vztahů v kontextu celospolečenského vývoje dané society. Rozkrývá mechanismy, jež mohou být chápány také jako dimenze popisující složitost společenských jevů. Pozornost je věnována jak obsahové stránce dimenzí (sociálně strukturální dimenzi, institucionální dimenzi, kulturní, symbolické dimenzi, úrovni identit, akční úrovni), tak prostorové stránce dimenzí (mikro-dimenzi, mezo-dimenzi, makro-dimenzi). Úkolem studentů bude pokusit se nalézt odpovědi na otázky související s jejich vlastním podílem na budované sociální soudržnosti, pro snadnější uchopení tématu budou mít k dispozici koncept rozčleňující sociální soudržnost na dimenzi:

- interakce, (vzájemné ovlivňování mezi účastníky sociálních vztahů) - soudržnost může být jen sociální;
- komunikace, (komunikace ve formě dialogu)
- skupinové existence (soudržnost v rámci určité – určitých sociálních skupin, „kolektivů“ i jejich různě organizovaných variant, včetně institucí).
- dimenzi přesahu individuálního vidění, postojů a aktivit. Výstup z ryze

individuálně orientované a výhradně vlastními zájmy určené existence, aktivní přihlášení se k sociálnímu, loajalita k sdílenému sociálnímu.

- dimenzi existence sociální sítě v rámci sociálně soudržného celku, případně institucí podporujících, upevňujících, kontrolujících a střežících tuto soudržnost, protože prostřednictvím této ochrany chrání samotnou existenci daného celku.
- dimenzi, která slouží jako zdroj existence daného (sociálně soudržného) celku: bez sociální soudržnosti by daný celek nemohl existovat v podobě, která je dána zdroji a vývojem dané soudržnosti, tedy v jeho existující podobě.
- dimenzi shody či neshody znaků a symbolů sociální příslušnosti, identity, charakteristik daného sociálního celku. Analýza těchto znaků bývá často zaměňována za analýzu sociální soudržnosti, jako by bylo možné obsahy sociální soudržnosti pouze těmito znaky zachytit či dokonce vysvětlit, jde však jen o vnější ukazatele.
- dimenze mezilidské důvěry (posiluje solidaritu v daném celku).
- dimenze sdílených hodnot, norem chování a věr, společného se dobírání smyslu.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, Blahoslav a HRONCOVÁ, Jolana. *Sociální patologie*. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.

LAŠEK, JAN. *Sociální psychologie*. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 56-64. ISBN 978-80-7041-968-7.

BAYER, I., M. SEDLÁČKOVÁ, J. Šafr. 2005. „Sociální koheze. Teorie, empirické přístupy, projekty a používaná data.“ SDA Info VII (2): 2–6

MAREŠ P., SIROVÁTKA. P 2005. „Sociální exkluze.“ Pp. 58–73 In MUSIL J.et al. Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii. Studie CESES / CESES Papers – Teoretik 9/2004. Praha: CESES.

MUSIL, J.(et al.). Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii. Studie CESES / CESES Papers – Teoretik 9/2004. Praha: CESES, FSV UK.

ŠAFR, J., M. SEDLÁČKOVÁ. 2006b. „Koncepty a východiska zkoumání sociální soudržnosti: prakticko-politický a sociálněvědní diskurs.“ Pp. 19–37 In M. TUČEK et al. Soudržnost české společnosti z pohledu veřejnosti. Sociologické studie / Sociological Studies 06:12. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jaké dimenze sociální soudržnosti je možné popsat?
2. Popište vlastní podíl a konkrétní příklady situací, ve kterých jste zahrnuti do procesu tvorby sociální soudržnosti.

Prostor pro odpovědi:

Odpovědi na otázky:
Přednášky a materiály v kurzy.uhk.cz

Téma č. 3:

Sociální vyloučení - situace v ČR

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma seznamuje studenty s aktuální situací vyloučených v České Republice. Studenti získají náhled na situaci jak v celorepublikové, tak na lokální úrovni. Hlavním záměrem tématu je představit studentům aktuálně řešené problémy, počty sociálně vyloučených i ohrožených a umožnit jim zaujmout k dané problematice vlastní stanovisko, které bude reflektovat nejen teoretické koncepty problému, ale také aktuální situaci v jejich bezprostředním okolí.

Způsob výuky: Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

sociální vyloučení, strukturální tlak, ohrožené dítě, sociální skupina,

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma seznamuje studenty s aktuálním stavem sociálního vyloučení v ČR. Na příkladech konkrétních lokalit a osudů lidí v nich žijících, získávají studenti schopnost aplikovat teoretické koncepty do praxe. Studenti se seznámí s demografickou situací, situací na trhu práce, hospodářskými a politickými souvislostmi problematiky.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

- ČADA, Karel, Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, 2015, GAC
- BURJÁNEK, Aleš. Co je rezidenční segregace. In Sýkora, Luděk. Tmelová, Jana (eds.). *Prevence prostorové segregace*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2005, str. 21–28.
- BURJÁNEK, Aleš. Segregace. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1997, 33, 423–434. ISSN 0038-0288.
- Sociální studia*. Sociální exkluze a nové třídy. Brno: MU FSS, 2000, 5. ISSN 1803-6104.
- STEINER, Jakub. Ekonomie sociálního vyloučení. In: Jakoubek, Marek., Hirt, Tomáš. (eds.): *Romové: kulturologické etudy*, 1.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 383s. ISBN 808647383X.
- Strategie sociálního začleňování 2014-2020, MPSV,
- MAREŠ, Petr, SIROVÁTKA, Tomáš. Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluzie) – koncepty, diskurz, agenda, *Sociologický časopis*, 2008, 2, 271 -294. ISSN 0038-0288.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

3. Vyhledejte základními socio-demografické údaje o sociálně vyloučené lokalitě, která je nejbližší vašemu bydlišti (práce s mapou sociálně vyloučených lokalit, práce v terénu, oslovení pomáhajících institucí).

Prostor pro odpovědi:

Odpovědi na otázky:

https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index2f08.html?page=iframe_orp

ČADA, Karel, Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, 2015,

Téma č. 4:

INTERVENCE S SITUACÍCH SOCIÁLNÍHO VYLOUČENÍ

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Cílem této části předmětu je přiblížit studentům možnosti pomoci sociálně vyloučením. Téma završuje oddíl věnující se teoretickému ukotvení tématu a situaci v ČR. Cílem tématu je ucelené představení možných intervenčních postupů směřujících ke skupině sociálně vyloučených a klidem, jež jsou sociálním vyloučením ohroženi.

Způsob výuky: *Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

system péče o ohrožené děti, ohrožené dítě, práce s rodinou, komunitní škola, sociálně aktivizující služby, sanace rodin, intuitivní rodičovství, sociální vyloučení, ohrožení sociálním vyloučením

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma představuje způsoby práce a možnosti intervence do života sociálně vyloučených. Studenti se seznámí s vybranými způsoby práce, které jsou v současné době realizovány v ČR. Součástí tématu je také představení transformovaného systému péče o ohrožené děti, nová opatření na úrovni obcí a představení institucí, které v oblasti vyloučení působí, jak například agentura pro sociální začleňování, celorepublikově působící neziskové organizace lokální instituce neziskové organizace.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

Agentura pro sociální začleňování, <http://www.socialni-zaclenovani.cz/>
BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. 152 s. ISBN 978-80-262-0031-4.
zákon 108/2006 o sociálních službách.
<http://www.komunitniskoly.cz/>
ČADA, Karel, Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, 2015, GAC
Strategie sociálního začleňování 2014-2020, MPSV,

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Objasněte, jakým způsobem funguje Komunitní škola.
2. Objasněte poslání a úkoly sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.
3. Jaké instituce a organizace působící v oblasti sociálního začleňování znáte?

Prostor pro odpovědi:

Odpovědi na otázky:

https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index2f08.html?page=iframe_orp
ČADA, Karel, Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, 2015,
Agentura pro sociální začleňování, <http://www.socialni-zaclenovani.cz/>
Přednášky a materiály v kurzy.uhk.cz

Téma č. 5:

SKUPINA DĚTÍ V NEJVĚTŠÍM RIZIKU – ROMSKÉ DĚTI

ÚVOD A CÍL TĚMATU

Cílem této části předmětu je přiblížit studentům vybranou skupinu ohrožených dětí. Na příkladech z praxe a s využitím anonymních kazuistik se studenti seznamují s vybranými aspekty životní reality dětí, které dokumentují jejich nezdary v pokusech uspět v prostředí výchovných institucí, rezignace, únikové tendence, ale i snahy vymezit se a bojovat proti okolí. Téma představuje základní prvky fungování romských rodin s důrazem na jejich formující vliv na dítě. Diskusní část předmětu směřuje k hledání možných východisek z možných konfliktních situací ve výchově romských dětí.

Způsob výuky: Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

kulturní dimenze, romská rodina, sociální role, maltuzianský a plodivý typ rodin, difuze rolí, široké rodiny

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Studenti se seznámí s vybranými specifiky, které můžeme u Romských dětí sledovat. Především je to příklon ke komunitnímu způsobu života, odlišné pojetí a postoje k moci a autoritám, krátkodobá orientace převládající v uspokojování životních potřeb. Dalším tématem je rodinná struktura, ve které romské děti žijí i s požadavky, které jsou na ně v rodinném prostředí kladeny. Studenti se seznámí také se strukturou i obsahovým směřováním nejčastějších konfliktních situací, se kterými se mohou v praxi setkat. Předmětem tématu jsou také formy a postupy, které se nejlépe osvědčují při práci s uvedenou cílovou skupinou dětí.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BITTNEROVÁ, Dana; DOUBEK, David; LEVÍNSKÁ, Markéta. *Funkce kulturních modelů ve vzdělávání*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, 2011. 308s. ISBN 978-80-87398-18-0.

BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. 1.vyd. Praha: Radix, 2004. 206 s. ISBN 80-86031-48-9.

FRANIOK, Petr a KALEJA, Martin a ZEZULKOVÁ, Eva. 1. vyd. *Transformace*

Speciálních vzdělávacích potřeb v kontextu kutikulárních dokumentů. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. 124 s. ISBN 978-80-7368-921-6.

HIRT, Tomáš. JAKOUBEK, Marek. (eds) *Romové v osidlech sociálního vyloučení.* 1.vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.

JAKOUBEK, Marek. BUDILOVÁ, Lenky. (eds) *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace.* 1. vyd. Brno: CDK, 2009. 357 s. ISBN 978-80-7325-178-9.

LACKOVÁ, Elen. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou.* 2.vyd. Praha:Triáda, 2002. 288 s. ISBN 80-86138-47-X.

NAVRÁTIL, Pavel aj. *Romové v české společnosti.* 1.vyd. Praha: Portál 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.

NAVRÁTIL, Pavel a MUSIL, Libor. Sociální práce s příslušníky menšinových skupin. *Sociální studia*, 2000. 5. s. 108. ISSN 1214-813X (print)

Romové v České republice [online]. 2000 [cit. 2015-10-02]. Děťství. Dostupné z WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18389>>.

Romové v České republice. 1. vyd. Praha: SOCIOKLUB, 1999. 558 s. ISBN 80-902260-7-8.

Romano džaniben. Sborník romistických studií. Praha: Společnost přátel časopisu Romano džaniben, 2000-2005. ISBN 1210-8545.

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak.* 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 144 s. ISBN 80-7178-250-5.

STEWART, Michal. *Čas Cikánů.* 1. vyd. Brno: Barrister & Principál. 2005. 275 s. ISBN 80-7364-017-1.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Specifika práce s romskými dětmi (Komunikační specifika romských dětí). In *Řetízek. Sborník příspěvků k metodice práce v organizacích pracujících s romskými dětmi a mládeží.* 1. vyd. Praha: Občanské sdružení R-Mosty, 2003. 110 s.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jaká formy a jaké metody výchovné práce byste upřednostnili při práci s romskými dětmi?
2. Jmenujte alespoň čtyři kulturní specifika romských dětí.
3. Jaké postavení má v romské rodině otec, matka, dcera a syn? Popište jejich zodpovědnosti a očekávané chování pramenící z jejich role.

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 6:

DĚTI S RIZIKEM ROZVOJE SOCIÁLNĚ NEŽÁDOUCÍHO CHOVÁNÍ

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma seznamuje studenty s konkrétními skupinami dětí, které jsou ohroženy rozvojem sociálně nežádoucího chování v důsledku jejich sociálního vyloučení. Studenti se seznámí s pasivními formami rizikového jednání dětí a mládeže, jako jsou např. únikové tendence. Obsahem tématu jsou také agresivní formy rizikového jednání, především násilné jednání. Studenti se seznámí také s vybranými koncepty agresivity. V neposlední řadě je pozornost věnována emoční nestabilitě a výkyvům chování, které jsou častým průvodním jevem chování dětí i příčinou jejich obtíží. Cílem předmětu je představit základní formy rizikového chování, se kterými se můžeme v praxi setkat.

Způsob výuky: *Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

rizikové chování, agrese, agresivita, emoční labilita, ananktická deprese, disociální chování, sekundární asociální jednání

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma se zaměřuje na rizikové formy chování dětí a mladistvých, kteří pocházejí ze sociálně vyloučeného prostředí. Studenti se seznámí s projevy vybraných rizikových forem chování mladistvých, jak byly definovány Světovou zdravotnickou

organizací (pasivní, agresivní, kompromisní). Samostatnými tématy ke studiu jsou témata agrese, agresivity a disociálního jednání. Téma umožní studentům lépe porozumět těm způsobům jednání, které nejvíce prohlubují sociální izolaci dětí, případně je sdružují do skupin s asociálními projevy chování.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

- JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní rodinná péče ve školských zařízeních*. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 167 s. ISBN 80-7041-114-7.
- JEDLIČKA, Richard a KOŤA, Jaroslav. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 169 s. ISBN 80-7184-555-8.
- LABÁTH, Vladimír a AMBROZOVÁ, Alena a SMIK, Ján. *Riziková mládež*. 1.vyd. Praha: SLON, 2001. 157 s. ISBN 80-85850-66-4
- SAK, Petr. *Sociální vývoj mládeže*. 1.vyd. Praha: SNP, 1985.
- ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie*. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 162 s. ISBN 978-80-7041-959-5.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Objasněte pojmy agrese, agresivita, v čem se odlišují?
2. Jaké rizikové formy chování se mohou rozvíjet v sociálně vyloučených lokalitách, jaké faktory mohou podporovat jejich vznik?
3. Uveďte příklady asociálního jednání, se kterým jste se setkali.

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 7:

PŘIROZENÉ PROSTŘEDÍ DĚTÍ - VLIV RODINY

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma seznamuje studenty s možnými výchovnými způsoby, se kterými se ohrožené děti setkávají a které se mohou dostat do středů s působením profesionálního vychovatele. Jeho cílem je poskytnout studentům dostatek informací o specifických výchovných postupech v rodinách, kterým se nedaří zvládat nároky sociálního prostředí většinové společnosti.

Způsob výuky: *Téma je představeno v rámci přednášky v plném rozsahu, je doplněno samostudiem kazuistických příkladů. Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

výchova, výchovné způsoby, patologie rodiny, agrese, agresivita, sankční systém

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma představuje studentům specifika výchovy v sociálně vyloučených lokalitách. Cílem tématu je představit studentům způsoby výchovy, se kterými se dítě v sociálně vyloučeném prostředí setkává. Pozornost je věnována především těm výchovným praktikám, které vedou k rozvoji výchovných potíží dítěte, zvyšují jeho agresivitu a přispívají ke vzniku konfliktních situací v rodině i mimo ni. Téma je představeno v obecné rovině na úrovni problematiky výchovných způsobů uplatňovaných v rodinách v riziku sociálního vyloučení, čerpá však i z kazuistických příkladů a podnětů z praxe. Studenti se dále seznámí se specifickými rysy výchovy v romských rodinách, které jsou nejpočetnější skupinou zasaženou sociálním vyloučením.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

- BALVÍN, Jaroslav. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. 1.vyd. Praha: Radix, 2004. 206 s. ISBN 80-86031-48-9.
- BENTOVIM, Arnon. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1.vyd. Praha: Grada, 1998. 117 s. ISBN 80-7169-629-3.
- ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1997. 302 s. ISBN 80-85866-15-3.
- ČONKOVÁ, L'ubomíra. Romska rodina a škola, *Vychovávateľ*. 2004, 6, 13-16. ISSN 0139-6919.
- FRANIOK, Petr a KALEJA, Martin a ZEZULKOVÁ, Eva. 1. vyd. *Transformace Speciálních vzdělávacích potřeb v kontextu kutikulárních dokumentů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. 124 s. ISBN 978-80-7368-921-6.
- JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní rodinná péče ve školských zařízeních*. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 167s. ISBN 80-7041-114-7.
- LACKOVÁ, Elen. *Narodila jsem se pod šťastnou hvězdou*. 2.vyd. Praha: Triáda, 2002. 288 s. ISBN 80-86138-47-X.
- LIÉGEOIS, Jean-Pierre. *Romovia Cigáni Kočovníci. Dějiny a současnost v evropském kontexte*. Bratislava: Rada Evropy, 1995. 271 s. ISBN 80-967380-4-3.
- MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. 183 s. ISBN 978-80-7367-739-8.
- NAVRÁTIL, Pavel aj. *Romové v české společnosti*. 1.vyd. Praha: Portál 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.
- PAPE, Iveta. *Jak pracovat s romským žákem*. Praha: Slovo21. Středisko náhradní rodinné péče. *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu*. Praha: 2007.
- STEWART, Michal. *Čas Cikánů*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál. 2005. 275 s. ISBN 80-7364-017-1.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Specifika práce s romskými dětmi (Komunikační specifika romských dětí). In *Řetízek. Sborník příspěvků k metodice práce v organizacích pracujících s romskými dětmi a mládeží*. 1. vyd. Praha: Občanské sdružení R-Mosty, 2003. 110 s.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Jaký výchovný styl dle vašeho názoru převládá v rodinách zasažených sociálním vyloučením?
2. Uvedte aspekty znesnadňující socializaci dětí.

Prostor pro odpovědi:

BALVÍN, Jaroslav. Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém. 1.vyd. Praha: Radix, 2004. 206 s.
Přednášky a materiály v kurzy.uhk.cz

Téma č. 8:

Problematika předškolního vzdělávání

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Cílem předmětu je seznámit studenty s problematikou a realizace předškolního vzdělávání. Studenti získají základní náhled na chod těchto institucí, seznámí se s překážkami, kterým v nich dítě čelí a s realizovanými opatřeními, která mají za cíl pomoci pedagogům i dětem zvládat vznikající situace.

Způsob výuky: *Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

výchovná instituce, výchovné zařízení, socializace, socializační činitelé, předškolní vzdělávání, rámcový vzdělávací program,

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma v základních rysech seznamuje studenty s problematikou předškolního vzdělávání. Ukazuje možnosti podpory dětí v institucích zaměřených na předškolní

vzdělávání. Dále Objasňuje jejich chod, cíle a poslání, které vycházejí z veřejného závazku, který realizují.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KALEJA, Martin. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. 162 s. ISBN 978-80-7368-943-8.

KALEJA, Martin a ZEZULKOVÁ, Eva. *Školská inkluze versus exkluze: vybrané kontexty vzdělávání sociálně vyloučených dětí a žáků s potřebou podpůrných opatření*. Vydání první. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, katedra speciální pedagogiky, 2016. 112 stran. ISBN 978-80-7464-840-3.

KOLAŘÍKOVÁ, Marta. *Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze*. Vydání první. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2015. 116 stran. ISBN 978-80-7510-161-7.

NIKOLAI, Tomáš a SEDLÁČKOVÁ, Petra. *Příběhy ze špatné čtvrti, aneb, Jak pracovat s tématem segregace nejen ve školství*. Praha: Člověk v tísni, 2007. 117 s. ISBN 978-80-86961-45-3.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Popište překážky, které brání zařazení dětí do předškolního vzdělávání.

Prostor pro odpovědi:

KALEJA, Martin. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011.

Téma č. 9:

PROBLÉMY DĚTÍ SOUVISEJÍCÍ SE ŠKOLNÍ DOCHÁZKOU

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Cílem této části předmětu je objasnit studentům základní strukturu výchovných situací, které se odehrávají ve výchovných institucích. Studenti se seznámí s přehledem hlavních bariér, jež brání dětem v úspěchu v plnění školních povinností.

Způsob výuky: *Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

výchova, výchovný proces, výchovné cíle, výchovná situace, systémové pojetí výchovy, doprovázející výchova

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma představuje a objasňuje základní výchovné postupy realizované ve výchovných institucích. Problematika daného tématu je nahlížena z perspektivy výchovných cílů, volených metod a forem výchovných postupů ve vybraných zařízeních. Tyto jsou vztahovány ke kulturním a sociálním specifikům cílových skupin dětí. Studenti se seznámí se spektrem obtíží, kterým děti čelí v průběhu školní docházky.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ, Ivana, ed. *Vzdělávání v sociokulturním kontextu: diverzita a vzdělávací bariéry: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: UJEP, 2008. 140 s. ISBN 978-80-7414-035-8

BARGEL, Miroslav a kol. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010. 184 s. Sociopedie. ISBN 978-80-87182-12-3.

BLIŽKOVSKÝ, Bohumír. *Systémové pedagogika*. 2. vyd. Ostrava: Amosium servis, 1997. s. 315. ISBN 80-85498-23-5.

GARDOŠOVÁ, Juliana a TOFLOVÁ, Natália. *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění - předškolní vzdělávání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 140 stran. Ostatní odborné publikace. ISBN 978-80-244-4500-7. KALEJA, Martin. *(Ne)připravený pedagog a žák z prostředí sociální exkluze*. Vydání první. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, 2015. 109 stran. ISBN 978-80-7510-160-0.

ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 162 s. ISBN 978-80-7041-959-5.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. V sociálně vyloučené lokalitě, kterou mapujete, vyhledejte výchovnou instituci a zjistěte, jaké výchovné cíle si stanovuje i jakými prostředky je naplňován výchovný proces.
2. Jaké bariéry školního úspěchu znáte a které považujete za stěžejní v situaci sociálního znevýhodnění.

Prostor pro odpovědi:

Odpovědi na otázky:

BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ, Ivana, ed. *Vzdělávání v sociokulturním kontextu: diverzita a vzdělávací bariéry: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: UJEP, 2008.

BARGEL, Miroslav a kol. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2010. 184 s. Sociopedie.

Přednášky a materiály v kurzu.uhk.cz

Téma č. 10:

VÝCHOVA A JEJÍ TEORETICKÉ UKOTVENÍ

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma představuje názory vybraných autorů, na výchovu, její možnosti, limity i výzvy. Cílem prezentace je vzbudit zájem a diskusi na téma výchovného snažení vychovatelů a zahájení dialogu nad stěžejními oborovými otázkami i problémy, jako je záměrnost a její reflexe v konkrétním jednání vychovatele. Téma také upozorňuje na konflikt mnohdy protichůdných výchovných cílů a požadavků rodiny a výchovné instituce. Cílem této části předmětu je iniciovat diskusi nad situací dítěte a reálnými východisky.

Způsob výuky: *Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Výchova, výchovná soustava, prostředí, intencionální vlivy, funkcionální vlivy cíle výchovy, doprovázení,

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma se zabývá průběhem socializace a výchovy. Podrobněji jsou probírány formativní vlivy, které jsou v Blížkovského pojetí výchovy využitelné při komplexním vedení a využívání životních situací ve prospěch rozvoje osobnosti. Studenti si osvojí model výchovy vycházející ze systémových východisek. Současně jsou studenti prostřednictvím díla Palouše a Schallera seznámeni s úvahami, které

konceptualizují samotný pojem a proces výchovy a rozporují některá ze zaběhlých klišé.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

- HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 280 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1168-3.
- BREZINKA, Wolfgang. Východiska k poznání výchovy: úvod k základům vědy o výchově, k filozofii výchovy a k praktické pedagogice. Brno: L. Marek, 2001. 310 s. ISBN 80-86263-23-1.
- BLÍŽKOVSKÝ, Bohumír. *Systémová pedagogika pro studium a tvůrčí praxi*. 2., upr. a dopl. vyd. Ostrava: Amosium servis, 1997. 315 s. ISBN 80-85498-23-5.
- PELIKÁN, Jiří. Hledání těžiště výchovy. V Praze: Karolinum, 2007. 175 s. ISBN 978-80-246-1265-2.
- PELIKÁN, JIŘÍ. VÝCHOVA PRO ŽIVOT. VYD. 1. PRAHA: ISV, 1997. 108 S. PEDAGOGIKA. ISBN 80-85866-23-4.
- SCHALLER, Klaus. *Studie k systematické pedagogice*. Překlad Radim Palouš. Praha: Univerzita Karlova, 1993. 88 s. Studia paedagogica; Č. 9. Vacek,
- PALOUŠ, Radim. *Čas výchovy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 237 s. ISBN 80-04-25415-2.
- PALOUŠ, Radim. *Dopisy kmotřenci*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1990. 107 s. ISBN 80-7113-002-8.
- PALOUŠ, Radim. *Dopisy dnešnímu kmotřenci*. Brno: Cesta, 2001. 129 s. ISBN 80-7295-024-X.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. S jakými protichůdnými požadavky se může dítě setkat ve svém prostředí, uveďte alespoň čtyři?
2. Jak formuluje B. Blížkovský vztah výchovy a světa? Co z takového názoru plyne?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 11:

SOCIÁLNĚ VÝCHOVNÉ METODY A JEJICH MOŽNOSTI PŘI PRÁCI S VYLOUČENÝMI

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma představuje další možné metody, které lze využít při práci s dětmi ze sociálně vyloučeného prostředí. Jeho cílem je rozšířit poznatky o možných metodách a způsobech práce s dětmi. Předmět se zaměřuje především na takové metody, které přispívají k úspěšné socializaci či resocializaci ohrožených dětí a mladistvých.

Způsob výuky: *Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Větší část časové dotace předmětu je však plánována na samostudium studentů. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

animace, inscenační metody, režimové opatření, práce se skupinou

SHRUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Studenti se v rámci samostudia seznámí s vybranými metodami sociální pedagogiky a s jejich možným využitím v praxi. Především se jedná o metodu animace, situační metodu, inscenační metodu a práci se skupinou, mediaci. V neposlední řadě si studenti prostudují základní postupy při vedení úspěšného rozhovoru. Soubor doporučených metod nabízí studentům základní vhled do

možností sociálně výchovného působení.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

KAPLÁNEK, Michal. Kulturní a sociálně kulturní animace. In *Socialia 2006*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 503-506.

KAPLÁNEK, Michal. Specifické přístupy a metody pedagogiky volného času. In *Výchova a volný čas*. Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase. Č. Budějovice, 2006.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Zvolte si tři metody sociálně výchovné práce s dětmi a uveďte konkrétní příklady z praxe při jejich využití.
2. Jak rozumíte pojetí animace v díle doc. Kaplánka, je toto pojetí blízké komerčnímu využívání této metody? Popište a rozveďte, v čem vidíte rozdíly.
3. Jak je možné využívat metodu mediace při každodenní výchovné práci s dětmi?

Prostor pro odpovědi:

Téma č. 12:

PROGRAMY POMOCI ZAMĚŘENÉ NA POMOC VE VÝUCE

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Cílem předmětu je seznámit studenty s alternativními možnostmi výuky. Studenti získají základní poznatky o aktuálně využívaných programech pomoci.

Způsob výuky: *Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

Grunnlaget, metoda instrumentálního obohacování Reuvena Feuersteina, metoda KIKUS,

SHRUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Téma přibližuje studentům možnosti podpory žáků, kteří jsou zasaženi či ohroženi sociálním vyloučením. Studenti získávají základní informace o konceptech, které jsou v současnosti využívány v praxi a umožňují dětem dohánět deficity v oblasti školních výsledků. Během výuky jsou studenti seznámeni s metodou Grunnlaget, metodou KIKUS a rámcově také s možností využití metody instrumentálního obohacování R. Feuersteina.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

SØNNESYN, Gunvor, Metodologie Grunnlaget/Model pojmového vyučování, Metoda KIKUS, dostupné z <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Objasněte způsob práce při využití metody Grunnlaget.
2. Objasněte způsob práce při využití metody KIKUS.

Prostor pro odpovědi:

Odpovědi na otázky:
SØNNESYN, Gunvor, Metodologie Grunnlaget/Model pojmového vyučování,
Metoda KIKUS, <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>

Téma č. 13:

INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE S DĚTMI ZE SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT

ÚVOD A CÍL TÉMATU

Téma navazuje na předchozí lekci. Jeho cílem je představit studentům možné přístupy řešení situací, které vznikají na podkladě nesourodých požadavků na dítě. Cílem předmětu je seznámit studenty s možnostmi, které nabízí individuální práce s dítětem. Téma zprostředkovává vhléd nejen do procesu tvorby individuálního plánu, ale také nabízí možnosti jeho směřování, především se pak věnuje otázkám osobnostní a sociální výchovy.

Způsob výuky: *Téma je částečně představeno v rámci přednášky. Časová dotace pro přednesení tématu je 1 výuková hodina. Časová dotace řízeného samostudia jsou 2 hodiny.*

POJMY K ZAPAMATOVÁNÍ

adaptace, zakázka, individuální plán, evaluační techniky, osobnostní a sociální výchova, rozvoj kompetencí, hodnoty, mravní zásady

SHRNUTÍ A TÉMATA KE STUDIU

Hlavní část tématu je věnována tvorbě a koncipování individuálního plánu pro dítě zasažené sociálním vyloučením. Oporou pro tvorbu individuálních plánů rozvoje dítěte představuje model osobnostní a sociální výchovy. Hlavní důraz je věnován rozvoji sociálních kompetencí, především rozvoji mezilidských vztahů. Stěžejní část tvoří rozvoj morálních a hodnotových kompetencí. Studenti si osvojí schopnost zpracovat individuální plán jak po stránce obsahové, tak po stránce procesní. Samotnému procesu individuálního plánování s dítětem je věnována větší pozornost v přednáškové části předmětu.

DOPORUČENÁ LITERATURA A JINÉ ZDROJE

VALENTA, Josef, *Učit se být*. 1. vyd. Praha: AISIS-STROM, 2001. 95 s. ISBN 80-86106-08.

PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. s. 175. ISBN 978-80-246-1265-2.

LORENZOVÁ, Jitka. Společnost – škola – učitel a hodnotové orientace současnosti (o zdrojích naší dnešní „krize“ hodnot). In: *Filosofie – výchova – hodnoty. Sborník k významnému životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslavy Peškové, CSc. PedF UK, Praha 1999.*

LORENZOVÁ, Jitka. *Sociální pedagogika jako pomáhající disciplína*. Pedagogika, 2001, 51/3, 292-298.

LORENZOVÁ, Jitka. Etické hodnoty a normy v současných proměnách školy. In DOROTÍKOVÁ, S. (ed.) *Profesní etika učitelství*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2003, s. 78-105. ISBN 80-7290-102-8.

VALENTA, Josef. *Osobnostní a sociální výchova*. 1. vyd. Kladno: AISIS, 2006. 226 s. ISBN 80-239-4908-X.

KONTROLNÍ OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vytvořte individuální plán zaměřený na osobnostní či sociální rozvoj vašeho klienta, svěřence, apod.
2. Popište proces individuálního plánování v oblasti výchovného působení.

Prostor pro odpovědi:

SEZNAM POŽADAVKŮ K ABSOLVOVÁNÍ PŘEDMĚTU

Předmět není zakončen testem, studenti prokáží během seminářů splnění dílčích úkolů a vypracují seminární práci na vybrané téma. Aktuální seznam témat naleznou studenti v prostředí kurzy.uhk.cz